

Шевчук Кристина

*к. пед. н., доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Україна
k.shevchuk@chnu.edu.ua*

Shevchuk Krystyna

*Candidate of Pedagogical Sciences (Ph.D.), Associate Professor of the Department
of Pedagogy and Methods of Primary Education, Ukraine*

Тирон Оксана

*студентка 4 курсу факультету педагогіки, психології
та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія
Федьковича, Україна
tyron.oksana@chnu.edu.ua*

Tyron Oksana

*4th year student of the faculty of pedagogy, psychology and social work named after
Yuri Fedkovych, Ukraine*

МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНАРІЙ РОЗВИТКУ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ В УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

METHODOLOGICAL TOOL OF DEVELOPMENT OF JUNIOR SCHOOLCHILDREN'S VALUE ATTITUDE TO NATURE

Постановка проблеми. На сучасному етапі все більше загострюється проблема екологічної кризи. Саме тому це спричинило необхідність формування ціннісного ставлення до природи у підростаючого покоління, формування уявлень про існуючі в природі взаємозв'язки і місце людини в них.

Молодший шкільний вік є сензитивним періодом для розвитку даної риси, адже їхня чутливість, емоційність стає підґрунтям для формування моральних цінностей, усвідомлюваних мотивів. У педагогічній практиці екологічна освіта дітей молодших школярів отримує все більш високий пріоритет, допомагаючи виробляти у дітей навички пізнання природи, практичну життєву позицію, розумне ставлення до природи та її використання, розуміння необхідності відтворення натуральних ресурсів. Кожній дитині необхідно мати екологічну освіту, тому що екологічна обстановка стає все більш значущою в житті кожного з людей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методика екологічної освіти протягом тривалого часу розглядалася в працях В. Фокіної, Н. Кондратьєвої, В. Логінової, П. Саморукова, О. Колонькова, М. Марківського та інших авторів. Особливості формування ціннісного ставлення до природи досліджували К. Магрламова, Л. Нечепоренко, В. Ніколіна, С. Скрипник, К. Шевчук, Н. Щокіна.

Дослідники С.Д. Дерябо і В.А. Ясвін особливу роль відводять дослідженням вікових особливостей розвитку суб'єктно-непрагматичного ставлення до природи. Концептуальні підходи до формування (виховання)

ціннісних відносин вивчала Н.Є. Щуркова. Розробкою теоретичних основ екологічної освіти займався А.А. Плешаков.

Аналізуючи дослідження науковців та їхні висновки, можна стверджувати, що екологічна освіта є важливим напрямом та проблемою сьогодення.

Мета статті. Визначити особливості розвитку ціннісного ставлення молодших школярів до природи на уроках природознавства.

Виклад основного матеріалу. Важливість екологічної освіти на сучасному етапі розвитку суспільства зумовлено тим, що у молодого покоління відбувається усвідомлення необхідності володіння екологічною культурою як осередком ціннісних відносин до природи.

Для визначення сутності поняття «ціннісне ставлення», важливим є, насамперед, розуміння категорії «ставлення», що набула особливої актуальності у сучасному вихованні.

На думку С.К. Шевчук, «емоційно-ціннісне ставлення до природи, передбачає осмислення людиною значущості природи за такими критеріям: для життя і щастя, для присутності краси в житті, для радості спілкування з представниками флори і фауни, для творення продуктів і сировини, для фізичного і психологічного комфорту, для відчуття себе частиною природи і продуктом природи» [7, с.106].

Н. А. Пустовіт дає таке визначення: «ціннісні орієнтації – інтегративне утворення, що характеризує цілісну особистість, її спрямованість; вони висловлюють ціннісне ставлення до явищ життя, яке означає, що об'єктивні цінності усвідомлюються і переживаються особистістю як потреби, які мотивують дану поведінку і програмують майбутнє» [6, с. 48].

Інтуїтивно люди практично завжди відчували, що природа становить базову цінність цивілізації. Основоположники екологічної освіти вказували: «соціально значимим є таке ставлення до природи, яке засноване на розумінні її цінності» [3, с. 290]. Можна припустити, що ціннісне ставлення у людини буде проявлятися тоді, коли вона глибоко пізнає різноманіття цінностей природи: пізнавальну, естетичну, оздоровчу, моральну і матеріальну.

На думку О.Г. Михайлик, виховання в дитини поваги та любові до себе самої, до людей, до світу природи слід розпочинати з родини та навчального закладу. Саме з молодшого шкільного віку залучають дитину до спільної екологічної діяльності з дорослими. У цей період починає пробуджуватись інтерес і любов до природи, до пізнання її через різні об'єкти та явища. Завдяки розвиткові емоційно-чуттєвої сфери конкретні об'єкти з природного оточення мають стати для малюків суб'єктами спілкування. Поступово формується цілісний, емоційно позитивний ідеальний образ довкілля як основи духовного зв'язку зі світом природи [4, с.98].

Ставлення людини до природи як до самоцінності визначається тим, наскільки широко і глибоко ціннісні аспекти природи взаємопов'язані з її системою цінностей. Чим більше розширюються уявлення людини про світ природи, її ціннісні показники, тим ширше, глибше, стійкіше стають її зв'язки з нею, швидше відбувається включення природного світу в специфічне

культурне буття, і особистість цілеспрямовано прагне вступити в відповідне ставлення зі світом природи.

Пошуком ефективних форм і методів виховання ціннісного ставлення до природи займається Л.І. Демчук [1, с. 192]. Він підкреслює і говорить, що освітня робота з учнями повинна бути змістовно пов'язана в навчальний і під час позаурочної діяльності.

Форми і методи організації формування у молодших школярів ціннісного ставлення до природи також повинні відповідати віковим вимогам до виховної роботи з учнями початкової школи. В цьому віці не втрачає своєї актуальності в розвитку дітей провідна діяльність школярів – ігрова, яка нарівні з навчальною діяльністю сприяє формуванню мотивації у дітей до освоєння навколишнього світу.

Засобами виховання позитивного емоційно-ціннісного ставлення до природи молодшого шкільного віку можуть виступати найрізноманітніші сторони життя: праця, природа, мистецтво і т. д., від яких залежить і зміст конкретних виховних етапів.

До форм виховання позитивного емоційно-ціннісного ставлення до природи можна віднести наступні: традиційні заняття, екологічні ігри, екологічно-експериментальна діяльність, екологічні казки.

Останнім часом велика увага приділяється використанню ігрових форм навчання. Гра є одним з ефективних засобів створення комунікативної спрямованості на уроці. На молодшому етапі вона служить необхідним компонентом уроку. Вона значно інтенсифікує навчальний процес [2, с.142].

Гра сприяє запам'ятовувати матеріал у цікавій для дітей формі. Гра дає можливість не тільки вдосконалювати, але і здобувати нові знання, тому що прагнення виграти змушує думати, згадувати вже пройдене і запам'ятовувати все нове.

Застосовуючи ігри на уроці, вчитель повинен пам'ятати наступне:

1. Вибір форми гри повинен бути педагогічно і дидактично обґрунтований.

2. Учитель повинен знати, з якою метою він проводить ту чи іншу гру.

3. В іграх має бути задіяно якомога більше учнів.

4. Ігри повинні відповідати віку і мовленнєвим можливостям учнів.

У грі діти вчаться співчувати, піклуватися про природу, рослини і тварини, надавати допомогу нужденним, милуватися і спостерігати за природою та її процесами, розуміти, що кожен з них – це частина природи, тому її потрібно берегти і любити.

Умовно екологічні ігри можна розділити на кілька видів[5, с.52]:

1. Рольові екологічні ігри (творчі ігри). Ці ігри передбачають моделювання та конструювання екологічної діяльності, наприклад «Побудуємо місто майбутнього» (діти розподіляють ролі архітектора, інженера, будівельника, жителів цього міста; мета гри – формувати елементарні уявлення про умови споруди та дотримання екологічних норм і правил, не порушуючи природу).

2. Імітаційні екологічні ігри. В основу цієї категорії ігор лежить моделюванні екологічної діяльності.

Так, гра «Екологічна піраміда» формує у дітей уявлення про взаємозв'язки в природі між живим та неживим, вчить бачити зв'язок ланок харчового ланцюга, і якщо в ньому відбувається порушення хоч однієї ланки, то це веде до загибелі всіх інших в цьому ланцюжку.

3. Змагальні екологічні ігри. Такі ігри орієнтовані на отримання екологічних і біологічних знань, умінь і навичок, які стимулюють учасників гри на активність. Це гри: аукціони, КВН, вікторини, марафони, виставки, «Хто хоче стати мільйонером?» та інші.

4. Ігри-подорожі. Можливості технічних засобів навчання дозволяють дітям, невиходячи з приміщення, опинитися на Північному полюсі, на дні океану і взагалі на іншій планеті.

5. Дидактичні ігри. Наприклад, гра «Хто де живе?». Діти за описом місця існування визначають, які тварини можуть проживати в певних умовах, свою відповідь вони аргументують.

6. Ігри з природним матеріалом. Діти з великим задоволенням беруть участь в іграх, пов'язаних з природою. Вони самі проявляють ініціативу у виготовленні матеріалу, намагаючись не заподіяти шкоди природі, вчать застосувати його на практиці.

Таким чином, гра дозволяє дитині усвідомити себе частиною природи, поглибити свої уявлення про навколишню дійсність, об'єкти живої та неживої природи, явища, факти, закономірності, особливості, чинники екологічного благополуччя і стабільності, дбайливого ставлення до ресурсів.

Висновки. Отже, основними завданнями екологічної освіти молодших школярів мають стати: розвиток естетичного відчуття світу природи; суб'єктивізація стосунків з ним; засвоєння елементів екологічної культури; розвиток уявлень про взаємозв'язки у природі; засвоєння перлин народної мудрості про дбайливе ставлення до природного оточення; виховання справжньої любові до природи, бажання піклуватися про рослини і тварин; стимулювання допитливості та зацікавлення у пізнанні природи; формування навичок культурної поведінки у довіллі тощо.

Література

1. Демчук Л. І. Формування відповідального ставлення до природи як проблема в науковій літературі. *Вісник Житомирського педагогічного університету*. 2018. №37. С. 191-194.
2. Екологічна освіта і виховання: досвід та перспективи. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. К. : Центр екологічної освіти та інформації, 2016. 248 с.
3. Лисенко О. С. Виховання емоційно-ціннісного ставлення до природи у контексті морально-духовного становлення особистості. *Гірська школа Українських Карпат*. 2013. № 8-9. С. 289-293.
4. Михайлик О.Г. Морально-естетичне ставлення людини до природи – важливий елемент екологічної культури сучасного суспільства. *Наукове Пізнання: методологія та технологія. Філософія*. 2013. Вип. 1. С. 95-100.

5. Партола В. Екологічне ставлення особистості до природи як психолого-педагогічна проблема. *Молодь і ринок*. 2015. № 10. С. 51-54.
6. Формування екологічної компетентності школярів: наук.-метод. Посібник / Н. А. Пустовіт, О. Л. Пруцакова, Л. Д. Руденко, О. О. Колонькова. К. : «Педагогічна думка», 2018. 64 с.
7. Шевчук С. К. Ціннісні аспекти ставлення людини до природи. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2017. Вип. 10. С. 104-109.